

EIROPAS KAIMIŅATTIECĪBU POLITIKA

Eiropas kaimiņattiecību politika (EKP) tika izstrādāta 2004. gadā ar mērķi novērst jaunu robežšķirtņu rašanos starp paplašināto ES un tās kaimiņvalstīm un stiprināt visu valstu labklājību, stabilitāti un drošību. Šīs politikas pamats ir demokrātijas vērtības, tiesiskums un cilvēktiesību ievērošana, un tā tiek piemērota attiecībā uz 16 tuvākajām ES kaimiņvalstīm: Alžīriju, Armēniju, Azerbaidžānu, Baltkrieviju, Ēģipti, Gruziju, Izraēlu, Jordāniju, Libānu, Lībiju, Moldovu, Maroku, Palestīnu, Sīriju, Tunisiju un Ukrainu. EKP būtībā ir divpusēja politika starp ES un ikvienu no tās partnervalstīm. Šo politiku papildina arī reģionālās sadarbības iniciatīvas – Austrumu partnerība un Savienība Vidusjūrai^[1].

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienību 8. pants;
- Līguma par Eiropas Savienību V sadaļa (ārējā darbība);
- Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 206. un 207. pants (Kopējā tirdzniecības politika) un 216.–219. pants (Starptautiski nolīgumi).

VISPĀRĪGIE MĒRĶI

Ar Eiropas kaimiņattiecību politiku ES piedāvā savām kaimiņvalstīm privileģētas attiecības, kas sakņojas kopīgā uzticībā kopējām vērtībām (demokrātija un cilvēktiesības, tiesiskums, laba pārvaldība, tirgus ekonomikas principi un ilgtspējīga attīstība). EKP nozīmē politisko koordināciju un ciešāku ekonomisko integrāciju, lielāku mobilitāti un tiešus personiskos kontaktus. Attiecību intensitāte ir atkarīga no tā, cik lielā mērā attiecīgā valsts šīs vērtības ievēro. EKP nav saistīta ar ES paplašināšanās procesu, tomēr tā nav šķērslis Savienības un tās kaimiņvalstu attiecību attīstībai nākotnē. ES 2011. gadā pārskatīja EKP un, reaģējot uz jaunākajiem notikumiem arābu valstīs, lielāku uzmanību pievērsa patiesas un ilgtspējīgas demokrātijas veicināšanai un integrējošas ekonomikas attīstībai. Patiesa un ilgtspējīga demokrātija jo īpaši nozīmē brīvas un godīgas vēlēšanas, centienus apkarot korupciju, tiesu iestāžu neatkarību, demokrātisku kontroli pār bruņotajiem spēkiem, kā arī vārda, pulcēšanās un bēgšanas brīvību. ES uzsvēra arī pilsoniskās sabiedrības nozīmi šajā procesā un ieviesa pieeju “vairāk par vairāk”, saskaņā ar kuru Savienība attīsta ciešākas attiecības ar tām kaimiņvalstīm, kuras veic lielākus soļus ceļā uz demokrātiskām reformām. Komisija un Eiropas Ārējās drošības dienests (EĀDD) sāka apspriežu procesu par jaunu EKP pārskatīšanu. Viens no tās galvenajiem mērķiem ir pielāgot EKP instrumentus, lai labāk varētu ņemt vērā partnervalstu konkrētos centienus. Šajā sakarā Eiropas Parlaments 2015. gada 9. jūlijā pieņēma rezolūciju, uzsverot, ka EKP ir jābūt stratēģiskākai, fokusētākai, elastīgākai un saskanīgākai. Tiek gaidīts, ka šā gada rudenī Komisija un EĀAD, pamatojoties uz šo apspriežu rezultātiem, sniegs paziņojumu.

[1] Plašākai informācijai par ES un Austrumu partnerības, kā arī Vidusjūras partnerības valstu divpusējām attiecībām sk. attiecīgās faktu lapas ([6.5.5.](#) un [6.5.6.](#)).

INSTRUMENTI

EKP būtiskākie ir divpusējie rīcības plāni, ko izstrādājusi ES sadarbībā ar 12 EKP partnervalstīm (Baltkrievija, Lībija un Sīrija nav piekritušas rīcības plāniem, un patlaban notiek sarunas ar Alžīriju). Šie plāni nosaka politisko un ekonomisko reformu darba kārtību ar īstermiņa un vidēja termiņa prioritātēm (trim līdz pieciem gadiem). EKP rīcības plānos atspoguļotas ES un katras partnervalsts vajadzības, intereses un spējas. Ar tiem cenšas veidot demokrātiskas, sociāli vienlīdzīgas un iekļaujošas sabiedrības, veicināt ekonomikas integrāciju un uzlabot personu pārvietošanos pār robežām. EKP pamatojas uz tiesiskajiem nolīgumiem, kas ir spēkā starp ES un tās partneriem, proti, partnerības un sadarbības nolīgumiem (PSN) un nesen noslēgtajiem asociācijas nolīgumiem.

ES atbalsta EKP mērķu īstenošanu, sniedzot finansiālu atbalstu un īstenojot politisko un tehnisko sadarbību. Līdzekļi galvenokārt tiek piešķirti no Eiropas Kaimiņattiecību un partnerības instrumenta (EKPI), laika periodam no 2014. līdz 2020. gadam paredzot summu EUR 15,4 miljardu apmērā. EKP finansēšanai tiek izmantoti citi instrumenti un programmas, piemēram, Pilsoniskās sabiedrības kaimiņattiecību instruments. Arī Komisija sniedz finansiālu atbalstu, piešķirot dotācijas partneriem, bet Eiropas Investīciju banka un Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka papildina šo atbalstu, piešķirot aizdevumus. Turklāt saskaņā ar EKP ir izstrādāti jauni instrumenti, lai uzlabotu piekļuvi tirgum, jo īpaši rīkojot sarunas par padziļinātiem un visaptverošiem brīvās tirdzniecības nolīgumiem (*DCFTA*), un pastiprinātu mobilitāti un migrācijas pārvaldību. Tādējādi daži partneriem ir piedāvātas mobilitātes partnerības un vīzu režīma atvieglojumi/liberalizācija un noslēgti attiecīgi nolīgumi.

Katru gadu Eiropas Ārējās darbības dienests un Komisija publicē EKP progresu ziņojumus. Lai gan EKP ir izstrādāta kā kopējās politikas instrumentu kopums, tā arī ļauj ES pieņemt un dažādot tās politiku atbilstīgi katra partnera atšķirīgajām īpašībām.

REĢIONĀLĀ DIMENSIJA

A. Austrumu partnerība (AP)

Austrumu partnerība (AP) tika izveidota, lai uzlabotu ES attiecības ar lielāko daļu tās austrumu kaimiņu: Armēniju, Azerbaidžānu, Baltkrieviju, Gruziju, Moldovu un Ukrainu. AP tika noslēgta 2008. gadā un uzsākta 2009. gadā, un tā pamatojas uz EKP.

1. Mērķi

Galvenais AP mērķis ir paātrināt politisko saikņu veidošanu un padziļināt ekonomisko integrāciju starp ES un tās austrumu kaimiņvalstīm. Integrācijas un sadarbības līmeni ietekmē konkrētās partnervalsts saistības attiecībā uz Eiropas vērtību, standartu un struktūru atzīšanu un šajā jomā panāktais progress. Partnerības mērķis ir veicināt demokrātiju un labu pārvaldību, stiprināt energoapgādes drošību, sekmēt nozaru reformas (cita starpā vides aizsardzību), veicināt iedzīvotāju tiešus personiskos kontaktus, atbalstīt ekonomisko un sociālo attīstību un piedāvāt papildu finansējumu projektiem nolūkā samazināt sociāli ekonomisko nelīdzsvarotību un palielināt stabilitāti^[2].

2. Struktūras

AP augstākā līmeņa sanāksmes norisinās ik pēc diviem gadiem, tajās piedaloties ES un tās partnervalstu un valdību vadītājiem, kā arī Eiropas Parlamenta, Eiropas Komisijas un Eiropas Ārējās drošības dienesta pārstāvjiem.

[2] [Plašākas informācijas iegūšanai EĀDD tīmekļa vietnē skatīt AP sadaļu.](#)

Austrumu partnerības daudzpusējā sadarbība pamatojas uz četrām tematiskajām platformām – demokrātiju, labu pārvaldību un stabilitāti; ekonomisko integrāciju un konvergenci ar ES politiku; energoapgādes drošību un cilvēku savstarpējiem kontaktiem. Augstākā līmeņa amatpersonas tiekas vismaz divas reizes gadā, savukārt ārlietu ministri – reizi gadā. Platformu darbu dažkārt veicina, rīkojot konkrētās nozares ministru sanāksmes.

Turklāt ir uzsāktas pamatiniciatīvas, tostarp: integrēta robežu pārvaldības programma, mehānisms maziem un vidējiem uzņēmumiem, reģionālie elektroenerģijas tirgi un centieni uzlabot energoefektivitāti, palielināt atjaunojamo energoresursu avotu izmantošanu, veicināt labu vides pārvaldību, kā arī novērst cilvēku izraisītas un dabas katastrofas, tām sagatavoties un uz tām reaģēt.

Euronest parlamentārā asambleja^[3] ir AP parlamentārā komponente, kas ir atbildīga par partnerības konsultēšanu, pārraudzību un uzraudzību. Pirmo reizi tā tika sasaukta 2011. gada maijā, un līdz šim ir notikušas trīs sēdes, pēdējā no tām – 2015. gada martā Erevānā. Tās sastāvā ir 60 Eiropas Parlamenta deputāti un 10 deputāti no katras partnervalsts parlamenta. Tomēr – tā kā Eiropas Parlaments neatzīst Baltkrievijas Nacionālo asambleju kā demokrātiski ievēlētu iestādi, tad Baltkrievijas parlamentārieši pašlaik nav *Euronest* sastāvā. *Euronest* parlamentārajai asamblejai ir četras pastāvīgās komitejas, proti, Politisko jautājumu, cilvēktiesību un demokrātijas komiteja, Ekonomiskās integrācijas, tiesību aktu tuvināšanas un konverģences ar ES politiku komiteja, Energoapgādes drošības komiteja un Sociālo lietu, izglītības, kultūras un pilsoniskās sabiedrības komiteja.

Turklāt AP Pilsoniskās sabiedrības forums^[4] izstrādā ieteikumus, lai ietekmētu ES iestādes un AP valstu valdības.

B. Savienība Vidusjūrai (SV)

Savienība Vidusjūrai ietver 28 ES dalībvalstis – Eiropas Savienību un 15 Vidusjūras valstis (Albāniju, Alžīriju, Bosniju un Hercegovinu, Ēģipti, Izraēlu, Jordāniju, Libānu, Mauritāniju, Melnkalni, Monako, Maroku, Palestīnu, Sīriju (kuras dalība ir uz laiku pārtraukta pilsoņu kara dēļ), Tunisiju un Turciju). Arābu valstu līga kopš 2008. gada ir piedalījusies visās sanāksmēs, bet Lībijai ir novērotājas statuss.

1. Mērķi

SV veido daudzpusēju politisko, ekonomisko un sociālo attiecību satvaru starp Eiropas Savienību un Vidusjūras reģiona dienvidu un austrumu valstīm. Tā tika izveidota 2008. gadā Parīzes augstākā līmeņa sanāksmē, turpinot Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu partnerattiecības, kas zināmas arī kā Barselonas process. SV pamatojas uz Barselonas deklarācijā (1995. gads) izvirzītajiem mērķiem, proti, izveidot miera, stabilitātes, drošības un kopīgas ekonomiskās labklājības zonu, kurā tiktu pilnībā ievēroti demokrātijas principi, cilvēktiesības un pamatbrīvības, vienlaikus veicinot saprašanos starp Eiropas un Vidusjūras reģiona kultūrām un civilizācijām.

2. Struktūras

Savienībā Vidusjūrai pastāv līdzprezidentūra, šādi uzsverot šai grupai raksturīgo līdzatbildību. Eiropas Savienība 2012. gadā uzsāka ziemeļu līdzprezidentūru un Jordānija – dienvidu līdzprezidentūru. Kaut gan Parīzes deklarācija paredz regulāras augstākā līmeņa sanāksmes, saistībā ar arābu valstu un Izraēlas konfliktu un politiskajiem satricinājumiem Vidusjūras reģiona dienvidos tās nav notikušas. Galvenā SV pārvaldības struktūra ir augstāko amatpersonu

[3]Plašākas informācijas iegūšanai par *Euronest* un tā darbību skatīt [asamblejas tīmekļa vietni](#).

[4]Plašākas informācija iegūšanai par Pilsoniskās sabiedrības forumu lūdzu skatīt [tā tīmekļa vietni](#).

sanāksme, kas pārrauga un koordinē SV darbu. Augstāko amatpersonu sanāksme apstiprina arī budžetu un sekretariāta darba programmu, sagatavo ārlietu ministru un citu ministru sanāksmes un ieceļ ģenerālsekretāru un sešus viņa vietniekus. Sanāksme apspriež arī projektu priekšlikumus, ko sekretariāts iesniedzis apstiprinājuma un atļaujas saņemšanai. SV sekretariāta uzdevums galvenokārt ir identificēt, apstrādāt, veicināt un koordinēt tehniskos projektus tādās nozarēs kā transports, enerģija, ūdens, vides aizsardzība, augstākā izglītība un mobilitāte, pētniecība, sociālie jautājumi, sieviešu iespēju veicināšana, nodarbinātības un uzņēmējdarbības attīstība, jo viss tas veicina sadarbību un tieši ietekmē iedzīvotāju dzīves līmeni. ES sniedz lielāko ieguldījumu SV sekretariāta budžetā.

SV parlamentārā asambleja pamatojas uz Eiropas un Vidusjūras parlamentārās asamblejas darbu, un tās sastāvā ir 280 locekļi – 132 locekļi no Eiropas Savienības (83 – no 28 ES valstu parlamentiem un 49 – no Eiropas Parlamenta), 8 locekļi no Eiropas Vidusjūras reģiona partnervalstīm (Albānijas, Bosnijas un Hercegovinas, Monako un Melnkalnes), 130 locekļi no desmit Vidusjūras reģiona dienvidu un austrumu valstīm (Alžīrijas, Ēģiptes, Izraēlas, Jordānijas, Libānas, Marokas, Palestīnas, Sīrijas (šobrīd uz laiku izslēgta valstī notiekošā pilsoņu kara dēļ), Tunisijas un Turcijas), un 10 locekļi no Mauritānijas. SV parlamentārā asambleja gada laikā rīko vismaz vienu plenārsēdi, pēdējā sanāksme norisinājās 2015. gada maijā Lisabonā. Tā pieņem rezolūcijas vai ieteikumus visos Eiropas un Vidusjūras valstu sadarbības jautājumos, kas attiecas uz SV izpildorgāniem, Eiropas Savienības Padomi, Eiropas Komisiju un partnervalstu valdībām. Rotējošo parlamentārās asamblejas prezidentūru no 2012. gada marta līdz 2013. gada aprīlim vadīja Eiropas Parlaments. Pašreizējā prezidentvalsts ir Maroka (2015.–2016. gads), kura nomainīja Portugāli. Asamblejai ir piecas komitejas – politisko jautājumu, ekonomisko jautājumu, kultūras, sieviešu un enerģētikas. Pēc EP priekšsēdētāja Martina Šulca ierosinājuma SV valstu parlamentu priekšsēdētāji 2013. gada aprīlī pirmo reizi tikās augstākā līmeņa sanāksmē. Otrā augstākā līmeņa sanāksme norisinājās 2015. gada maijā Lisabonā. Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu reģionālo un vietējo pašvaldību asambleja (*ARLEM*) tika izveidota 2010. gadā, un tā ir konsultatīva asambleja, kuras mērķis ir veicināt vietējo un reģionālo dalībnieku iesaistīšanos Savienībā Vidusjūrai. Tās sastāvā ir 84 locekļi no 43 SV partnervalstīm, kuri ir reģionu vai vietējo struktūru pārstāvji ar reģionālām vai vietēja rakstura pilnvarām.

Pasquale De Micco / Benjamin Rey
09/2015